

Ministry of Education and Science of Ukraine

Kyiv National Linguistic University

Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper

The problem of Noun determination in English and Ukrainian

Yuliia Hopkalo

Group PE 01-21

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof.

OLHA CHERNENKO

PhD (Linguistics)

Kyiv 2024

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

на тему: «Проблема детермінації іменника в англійській та українській мовах»

Студентки групи Па 01-21
Факультету германської філології та перекладу
денної форми здобуття освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
освітньо-професійної програми Англійська мова і
друга іноземна мова: усний і письмовий переклад
Гопкало Юлії Володимирівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Черненко Ольга Віталіївна

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

Київ 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІМЕННИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	7
1.1. Загальна характеристика іменника як частини мови в англійській та українській мовах	7
1.2. Лексико-граматичні розряди іменника в англійській та українській мовах.....	9
1.3. Морфологічні розряди іменника в англійській та українській мовах	10
1.3.1. Категорія числа	10
1.3.2. Категорія відмінка іменників.....	14
1.3.3. Категорія роду	15
Висновки до Розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ІМЕННИКА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	18
2.1. Особливості детермінації в англійській та українській мовах.....	18
2.2. Особливості детермінації англійського і українського іменника артиклями і займенниками.....	20
Висновки до Розділу 2	25
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	27
РЕЗЮМЕ.....	28
SUMMARY.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	30

ВСТУП

У цій курсовій роботі розглядається категорія детермінації іменника в англійській та українській мовах. Дослідження здійснюється у сфері зіставної граматики, метою є виявлення ізоморфних (спільних) та аломорфних (відмінних) рис. Категорія детермінації виражена по-різному у порівнюваних мовах, проте є деякі спільні риси, тому це може бути темою для подальших досліджень.

Актуальність дослідження полягає в тому, що категорія детермінації відіграє важливу роль для перекладачів, тому що є певні складнощі при перекладі артиклів та інших типів детермінантів з англійської на українську і навпаки. Адже детермінанти впливають на сприйняття сенсу інформації слухачем.

Об'єктом дослідження є категорія детермінації в сучасних англійській та українській мовах.

Предметом дослідження є способи застосування категорії детермінації у порівняльному аспекті.

Мета дослідження – зробити контрастивний аналіз категорії детермінації в англійській та українській мовах, розглянути категорії іменника (роду, числа, відмінка і детермінації) та способи їх вираження в порівнюваних мовах.

Вищезазначена мета передбачає виконання таких завдань з дослідження:

- Охарактеризувати категорії роду, числа, відмінка і детермінації в англійській та українській мовах;
- Дослідити спільні та відмінні риси в цих категоріях;

- Проаналізувати особливості детермінації та видів детермінантів в англійській та українській мовах;
- Проаналізувати особливості детермінації іменників в англійській мові артиклями та займенниками з перекладом на українську.

Для того, щоб виконати завдання, зазначені вище, застосовувалися такі методи дослідження: зіставний метод (для того, щоб виявити спільні й відмінні риси в двох мовах), описовий метод та аналіз.

Теоретична значущість курсової роботи полягає в тому, що цей матеріал сприяє глибшому розумінню категорій іменника в англійській та українській мовах.

Практична значимість дослідження є в тому, що глибоке розуміння категорій іменника, а саме категорії детермінації, допомагає перекладачеві краще розуміти зміст повідомлення іноземною мовою та правильно інтерпретувати його.

У **Вступі** є короткий огляд роботи: тут викладено актуальність теми, об'єкт та предмет дослідження, мету і завдання курсової роботи, теоретичну та практичну цінність дослідження і методи, які застосовувалися протягом написання роботи.

У **Розділі 1** «Іменник як частина мови у сучасних англійській та українській мовах» висвітлено теоретичні поняття та характеристики іменника в англійській та українській мовах та проаналізовано категорії числа, роду та відмінка, а також наведено лексико-граматичні розряди іменника в порівнюваних мовах.

У **Розділі 2** «Порівняльний аналіз детермінації іменника в англійській та українській мовах» було проведено порівняльний аналіз між категорією детермінації та типами детермінантів в англійській та українській мовах.

Також на прикладах було співставлено особливості детермінації англійського і українського іменника артиклями і займенниками, віднайдено спільні та відмінні риси.

У **Загальних висновках** наведено підсумовані результати дослідження.

РОЗДІЛ 1. ІМЕННИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1.1. Загальна характеристика іменника як частини мови в англійській та українській мовах

Іменник займає провідне місце серед інших самостійних частин мови, що виокремлює його від інших частин мови, зокрема дієслова, і утворює разом з дієсловом основу всієї частиномовної системи (Горпинич, 2004: 34).

Загальна характеристика іменника як частини мови в англійській мові

Іменник є головною лексичною одиницею мови, а також це основна номінативна частина мови. Як і будь-яку іншу частину мови, іменник можна охарактеризувати за трьома критеріями: семантичним (значенням), морфологічним (формою та граматичними категоріями) і синтаксичним (функціями, відмінюванням).

Семантичні ознаки іменника: іменник має граматичне значення предметності, субстантивованості. Відповідно до різних принципів класифікації іменники поділяються на кілька підкласів:

- згідно з типом номінації вони можуть бути власними та загальними;
- за формою існування іменники поділяють на живі та неживі. Іменники, які позначають живих істот, та у свою чергу, поділяються на осіб та неосіб;
- за своєю кількісною структурою іменники можуть бути злічуваними та незлічуваними.

Відповідно до морфологічної будови основи всі іменники поділяються на: прості (pen), похідні (основа + афікс, афікс + основа - thingness); складні (основа + основа - armchair) та складені (the Hague). Іменник має морфологічні категорії числа та відмінка.

Синтаксичні характеристики іменника. Іменник може виконувати в реченні усі синтаксичні функції, окрім присудка. Іменник може поєднуватися практично з усіма частинами мови. Тому практично всі частини мови, крім дієслова, можуть виступати в ролі детермінантів іменників. Однак найпоширенішими детермінантами іменників вважаються артиклі, займенники, числівники, прикметники та самі іменники в називному та родовому відмінках (переклад наш. – Г. Ю.).

Загальна характеристика іменника як частини мови в українській мові

Згідно з Л. П. Богославець, іменник – це самостійна частина мови, яка називає предмети і відповідає на питання хто? що? (Богославець, 2007: 5)

Іменник є однією з основних частин мови, яка використовується для позначення імені предмета, явища, стану тощо.

Іменники української мови поділяють на такі основні семантичні групи:

- назви конкретних предметів: парта, олівець;
- назви живих істот: лікар, куниця, комар, карась; людей, тварин, комах, риб
- сукупність конкретних предметів і живих істот: меблі, бадилля, молодь, студентство, комашня;
- назви речовин: мед, бронза, золото, вода;
- назви відрізків часу: день, канікули, секунда; назви кількості: десяток, сотня, двос;
- назви якості і властивості: щирість, доброта;
- назви дії: біг, спів, одруження;
- назви стану: сон, мовчання;
- назви подій: революція, перемога;
- назви абстрактних понять: радість, політика;
- назви ознак: білизна, блідість;

- назви одиниць виміру: гектар, градус;
- назви явищ: дощ, буря;
- назви почуттів: любов, ненависть;
- назви простору і території: район, регіон, поле;
- збірні іменники, які позначають сукупність предметів (студентство, волосся, стеблиння) . Збірні іменники мають тільки форму однини.(Горпинич, 2004: 34)

Грамматичні засоби для вираження категоріального значення предметності іменника включають морфологічні категорії роду, істоти/неістоти, числа і відмінка.

Категорії числа і відмінка є словозмінними категоріями, тому практично всі іменники змінюються за числами та відмінками (наприклад: підручники, підручників, підручникам, підручниками, у підручниках; мама, мами, мамі, маму, мамою, на мамі).

Рід та істотність/неістотність є класифікаційними категоріями. Кожен іменник належить до одного з родів: чоловічого, жіночого, середнього, спільного або парного. Це основний спосіб позначення категоріального значення предметності. Всі іменники граматично розподіляються на назви істот, як от люди і тварини (наприклад: лісник, лисиця, сорока), та неістоти (наприклад: ліс, корінь, камінь).

Отже, іменник в англійській та українській мовах виділяється серед інших частин мови предметністю, морфологічними особливостями (роду, істоти/неістоти, числа, відмінка), синтаксичними властивостями і власними суфіксами.

1.2.Лексико-граматичні розряди іменника в англійській та українській мовах

В українській мові В. О. Горпинич (2004) виділяє лексико-граматичні розряди іменників – це групи іменників, які протилежні за значенням, проте

мають спільні граматичні засоби вираження роду, числа, відмінка, особи/неособи.

В іменнику виокремлюють такі лексико-граматичні розряди:

- конкретні і абстрактні іменники: книжка – добро;
- загальні і власні іменники: ріка – Київ;
- предметні та речовинні іменники: стілець – рис;
- збірні й одиничні іменники: студентство – зернина. (Горпинич, 2004: 38)

В англійській мові, відповідно до різних принципів класифікації, іменники поділяються на кілька підкласів:

- згідно з типом номінації вони можуть бути власними та загальними;
- за формою існування іменники поділяють на істоти та неістоти;
- за своєю кількісною структурою іменники можуть бути злічуваними та незлічуваними(переклад наш. – Г. Ю.).

Виходить, що лексико-граматичні розряди іменників в українській та англійській мовах мають спільні риси, а саме: конкретні і абстрактні іменники, загальні і власні іменники, предметні та речовинні іменники, збірні й одиничні іменники.

1.3.Морфологічні розряди іменника в англійській та українській мовах

1.3.1. Категорія числа

В українській та англійській мовах одним із ключових засобів вираження предметності іменника є категорія числа. Іменники української та англійської мов мають два числа: однину і множину, але представлені вони по-різному. Утворення форми множини в англійській та українській мовах переважно відбувається за допомогою зовнішньої флексії. В українській мові

використовуються суфікси -и, -і для чоловічого і жіночого роду (столи, олівці, картини). У англійській мові форма множини часто виражається флексіями –s та –es. В окремих випадках форма множини може бути виражена через чергування кореневих голосних (foot – feet, goose – geese, man – men) та іноді змінами кореневих приголосних (напр.: англ.: knife – knives, leaf – leaves; укр.: друг – друзі) (Шиян, 2016: 317).

За відношенням до числа в українській мові іменники поділяють на три групи:

1. Іменники, які вживаються і в однині, і в множині: яблуко – яблука
2. Іменники, що вживаються лише в однині:

- назви речовин: олія, клей, молоко
- збірні іменники: студентство, людство
- іменники, які мають абстрактне значення: повага, сміх
- власні назви: Умань, Волинь

3. Іменники, що вживаються тільки у множині

- іменники, що мають матеріально-речовинне походження: дріжджі, висівки, дрова
- назви парних предметів: ножиці, двері
- назви ігор чи процесів: шахи, хрестини
- власні назви: Карпати, Суми
- назви сукупностей предметів: фінанси, витрати
- назви більш-менш тривалих проміжків часу: канікули, будні

- поодинокі іменники на -ощі: радощі, пахощі (Богославець, 2007: 8).

Іменники в англійській мові поділяються на злічувані і незлічувані. Існують іменники, які можна порахувати, наприклад, lamp, apple, pen. Такі іменники називають злічуваними. А незлічувані іменники, такі як gold, milk, friendship, вказують на речовини чи абстрактні поняття, які не можна порахувати. Злічувані іменники можуть вживатися як в однині, так і в множині, а незлічувані іменники поділяються на так звані *singularia tantum* і *pluralia tantum*. *Singularia tantum* – це іменники, що вживаються в англійській мові лише в однині. Вони узгоджуються з дієсловом в однині. Сюди відносяться такі іменники:

- матеріальні іменники, такі як: air, water, paper, cotton, leather;
- абстрактні іменники, такі як: love, courage, weather, traffic;

Деякі абстрактні іменники в англійській мові вживаються лише в однині, але в українській мові мають обидві форми в українській мові: advice (порада – поради), information (інформація – відомості), knowledge (знання), progress (успіх – успіхи).

- збірні іменники: linen, equipment, luggage, furniture, currency, money, machinery;
- деякі іменники мають форму множини, але значення однини. До них належать назви деяких предметів, ігор та видів діяльності: athletics (атлетика, гімнастика), classics (класична література), economics (економіка), dominoes (доміно), draughts (шашки), cards (карти), skittles (кегли).

Pluralia tantum – це іменники, які в англійській мові вживаються лише у множині. Вони узгоджуються з дієсловом-присудком у множині. Сюди відносяться наступні:

- назви предметів, що складаються з двох однакових частин: scales (ваги), scissors (ножиці), spectacles/glasses (окуляри), binoculars (бінокль), tweezers (пінцет);
- деякі збірні іменники, такі як: clothes (одяг, речі), contents (зміст), goods (товар, товари), proceeds (виторг, прибуток), riches (багатство, скарби);
- іменники у множині: people (люди), police (міліція, поліція), cattle (велика рогата худоба) (Г.І. Сташко, Н.Ю. Титова, 2014: 301 – 303), (переклад наш. – Г. Ю.).

В англійській мові, так само як і в українській, є іменники, які вживаються лише в однині – це назви речовин: chalk – крейда, silver – срібло, а також іменники, що виражають абстрактні поняття: peace – мир, courage – відвага та ін.

Зауважимо, що категорія числа має великий вплив на всі граматичні частини української мови, бо не лише іменники, але й прикметники, займенники, дієслова та числівники узгоджують у чилі. На відміну від цього, в англійській мові категорія числа присутня лише у такій частині мови, як іменник. Лише вказівний займенник виявляє узгодження в числі, де форми множини *this* – цей і *that* – той співвідносяться зі словами *these* – ці і *those* – ті. Це виявляється в атрибутивних словосполученнях, наприклад, *this girl* – ця дівчинка, *these girls* – ці дівчата, *that girl* – та дівчинка, *those girls* – ті дівчата (Шиян, 2016: 318).

Отже, дослідження категорії числа в обох мовах дозволяє зробити такі висновки:

1. Категорія числа в англійській мові обмежена в порівнянні з українською мовою.

2. Українська мова відрізняється широким узгодженням в числі не лише в іменниках, але й в прикметниках, займенниках, дієсловах та порядкових числівниках, що є нетиповим для англійської мови, де ця риса практично відсутня.

1.3.2. Категорія відмінка іменників

Горпинич В. О. (2004) характеризує категорію відмінка як: "відношення іменника до інших слів у словосполученні чи реченнях, яке виражається в протиставлених рядах граматичних форм".

Українська та англійська мови мають різні категорії іменників та їх відмінювання. В українській мові є сім відмінків: називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий та кличний.

Існування категорії відмінка в англійській мові досі є суперечливим, але загальноприйнятою є точка зору про те, що іменники можна поділити на два класи, які змінюються за двома відмінками:

1. Загальний (Common Case) – іменники не мають спеціальних закінчень. Загальний відмінок (Common Case) – є словниковою формою іменника однини або формою іменника в множині: friend – friends (друг – друзі). До іменника не додаються закінчення. З іншими словами воно пов'язане прийменниками або позицією в реченні: My friend found a new job. – Мій друг знайшов нову роботу. The parents asked my friend about his work. – Батьки запитали мого друга про його роботу (Щербакова, 2014: 106).

2. Присвійний (Possessive Case) – іменники можуть приймати закінчення 's. "Головним", але далеко не єдиним значенням родового відмінка є вираження володіння: у цьому сенсі термін "присвійний" доречно застосовувати до родового відмінка займенників, таких як "його" (his). Можемо порівняти:

The children's toys are new. ('іграшки, що належать дітям')

Їхні іграшки нові. ('іграшки, що належать їм') (R. Quirk, 1985: 318)

В українській мові кожен відмінок має свої особливості і використовується для вираження певних відносин між словами у реченні. Основні значення кожного відмінка можуть бути такими:

1. Називний відмінок відповідає на питання (хто? що?) та вказує на наявність предмета: У неї є квітка.
2. Родовий відмінок відповідає на питання (кого? чого?) та вказує на власника або на предмет, який є об'єктом дії.
3. Давальний відмінок відповідає на питання (кому? чому?) та вказує на предмет, якому адресується дія.
4. Знахідний відмінок відповідає на питання (кого? що?), зміст цього відмінка вказує на об'єктне значення (напр. робити завдання).
5. Орудний відмінок відповідає на питання (ким? чим?) та вказує на засіб, інструмент, якими виконується дія (напр. приїхав велосипедом).
6. Місцевий відмінок відповідає на питання (на/у кому? на/у чому?), його зміст вказує на предмет як на місце дії (напр. перебувати в кабінеті).
7. Кличний відмінок вказує на адресата: Покохай мене, мій раю (Леся Українка) (Горпинич, 2004: 70).

1.3.3. Категорія роду

Категорія роду – це граматична категорія, яка позначає відношення між узгоджуваними та узгоджувальними словами (Горпинич, 2004: 51).

Як відомо, простежується аломорфність в категорії роду іменників української та англійської мов. Рід відіграє відносно незначну роль у граматиці англійської мови. Натомість категорія роду в українській мові є розвинутішою на відміну від англійської мови, тому що українська мова є синтетичною мовою, в якій граматичні відношення між словами позначаються флексіями.

В українській мові кожний іменник у формі однини належить до певного роду: чоловічого (порадник, стіл, бубон), жіночого (путь, земля, дівчинка) та середнього (море, двіча, пташеня). Слова у формі лише множини (напр.: ножиці, Суми, канікули) належать до парного роду (Горпинич, 2004: 52).

До чоловічого, жіночого та середнього родів можна додати «спільний» рід. Іменники «спільного» роду позначають осіб жіночої та чоловічої статі (базика, нездара). В англійській мові також є «спільний» рід (common gender), наприклад: student (студент/студентка), friend (друг/подруга), resident (мешканець/мешканка).

Л. М. Волкова зазначає, що рід в англійській мові є не граматичною категорією, а лексичною. Можливо виділити природній рід (natural gender), який позначає відмінності між живими істотами, а саме людьми (наприклад woman іменник жіночого роду, бо позначає особу жіночого роду, так само з іменником man). До іменників середнього роду належать рослини, тварини, предмети і явища (Наш переклад – Г. Ю.), (Зіневич, 2022: 27). Quirk та ін. визначають рід англійських іменників як "умовний", на відміну від на відміну від "граматичного" чи "явного роду" в українській мові. У висновку можемо сказати, що рід іменників відіграє ключову роль у відмінюванні іменників в українській мові. Рід іменників в українській мові впливає на узгодженні іменника з прикметниками, числівниками чи дієсловами. В англійській мові значення категорії роду є інакшим, ніж в українській, і виражається іншими способами.

Висновки до Розділу 1

Розглянувши теоретичні засади про лексико-граматичні категорії іменника, можемо зробити наступні висновки:

1. Іменник є основною лексичною одиницею мови в англійській та українській мовах, це частина мови, яка має значення предметності.

2. Наявні аломорфні риси у категорії відмінка, адже в українській мові є сім відмінків, а в англійській – два.
3. Співставляючи категорію числа в англійській та українській мовах, можемо побачити як аломорфні, так і ізоморфні риси. Відмінними рисами є те, що в українській мові в числі узгоджуються не тільки іменники, а й в прикметники, займенники, дієслова. Натомість в англійській мові іменники узгоджуються у числі з артиклем та вказівним займенником.

Спільними рисами в обох порівнюваних мовах, є наявність групи іменників, які вживаються як в однині, так і в множині, є група іменників, які належать до *singularia tantum* (мають лише форму однини) та *pluralia tantum* (мають лише форму множини). Що в англійській, що в українській мовах є злічувані та незлічувані іменники.

4. В англійській мові рід є “природнім” чи ”умовним”, в той час як в українській мові кожний іменник належить до одного з трьох родів, тому це граматична категорія. Ізоморфною рисою є те, що в обох мовах є спільний рід.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ІМЕННИКА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Особливості детермінації в англійській та українській мовах

Грамматична категорія детермінації – це класифікаційна категорія, яка визначає, чи розглядається об'єкт як конкретний у даному контексті (означеність), чи як об'єкт загального класу схожих явищ (неозначеність). Її ще називають категорією означеності/неозначеності. (Мельник, 2019: 175).

Артикль є ознакою субстантивності у деяких мовах, зокрема англійській. Функція артикля полягає в тому, щоб позначати, чи поняття є визначеним чи загальним. Згідно з Служинською Л. Б. та Гумовською І.М. (2015), "Артикль – частина мови, що використовується для вираження категорії означеності/неозначеності. Артикль в англійській мові ставиться перед іменником, до якого він відноситься".

В англійській мові означений артикль (the definite article) походить від вказівного займенника that. Означений артикль завжди вказує на конкретний предмет чи такий, який відомий співрозмовникам. Відповідниками означеного артикля є присвійні займенники (possessive pronouns – my, your, his, her, its, our, their) і вказівні займенники (demonstrative pronouns – this, that, these, those). Наприклад, «the man» у значенні «чоловік», буде позначати чоловіка, який вже відомий співрозмовникам або про якого згадували раніше, тобто «певний чоловік».

В англійській мові неозначений артикль (the indefinite article) історично утворився від числівника one і вживається зі злічуваними іменниками в однині. Він зараховує предмет до класу однорідних предметів, не відокремлюючи його: будь-який, якийсь, один із або вказує на об'єкт, який має індивідуальні ознаки, але ще не ідентифікований співрозмовниками. А ось вже «a man» буде позначати невідомого чоловіка чи чоловіка, про якого раніше не

згадували або у значенні «який-небудь, байдуже (однаково, немає значення) який».

У мовах аналітичної будови, як от англійська, головним засобом вираження категорії детермінації є використання (означених і неозначених) артиклів.

Randolph Quirk та ін. виокремлюють такі основні типи детермінантів:

1. Детермінанти злічуваних, незлічуваних іменників однини, множини та незлічуваних іменників:

- Означений артикль the;
- Присвійні займенники як означення: my, our, your, his, her, its, their;
- Відносні займенники whose і which;
- wh-детермінанти, що закінчуються на -ever;
- Питальні займенники що, який, чий;
- Заперечний детермінант no.

2. Детермінанти множинних злічуваних і незлічуваних іменників:

- Нульовий артикль;
- Стверджувальний детермінант some і заперечний детермінант any;
- Кількісний детермінант enough.

3. Детермінативи одиничних злічуваних іменників та одиничних незлічуваних іменників:

- Вказівні займенники this та that.

4. Детермінанти множинних злічуваних іменників.

- Демонстративні детермінанти these і those.

5. Детермінанти одиничних злічуваних іменників:

- Неозначений артикль a/an;

- Загальні визначники every та each;
- Неозначений детермінант either;
- Заперечний детермінант neither (Наш переклад – Г. Ю.).

У синтетичних мовах, наприклад, українській, ця категорія переважно виражається за допомогою форм займенників (вказівних та неозначених). Однак ці форми не завжди є повним еквівалентом артиклів. Тим більше, що артиклі можуть впливати на семантичне значення словосполучень і виконувати різноманітні стилістичні функції. (Служинська Л. Б. та Гумовська І.М, 2015: 7)

В українській мові категорія означеності/неозначеності може бути виражена наступними способами:

- вказівними займенниками: цей, ця, це, ці, той, та, те, ті;
- неозначеними займенниками: якийсь, якась, якесь, якісь;
- прикметниками: невідомий, незнайомий, певний, особливий, цілий;
- частками тільки, ще;
- сполучником і;
- родовим (неозначеність) і знахідним (означеність) відмінками;
- порядком слів: якщо іменник стоїть перед присудком, то він виражатиме категорію означеності (напр. Дівчинка зайшла в кімнату.), а якщо іменник займатиме позицію в реченні після присудка, то виражатиме неозначеність (напр. У кімнату зайшла дівчинка.) (Мельник, 2019: 177).

2.2.Особливості детермінації англійського і українського іменника артиклями і займенниками

Детермінанти в англійській та українській мовах мають спільні та відмінні риси. На прикладах перекладу англійських речень на українську розглянемо передачу означеного та неозначеного артиклів.

Означений артикль, наділений лексичним значенням, може бути переданий різними способами в українській мові. Один із способів вираження

категорії детермінації українською мовою полягає в використанні займенників:

1. Як вказівний займенник цей (ця, це, ці), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію:
  - “**This** Potter”, said aunt Marge loudly... (J.K. Rowling). – **Цей** Поттер... — кркнула тітонька...
2. Як вказівний займенник такий (той, та, те, ті), той самий, такий самий, у цих реченнях артикль виконує визначальну функцію:
  - He`d forgotten all about **the** people in cloaks until he passed a group of them next to the baker`s (J.K. Rowling) – Він уже й забув про **тих** людей у мантиях, аж доки натрапив на цілий їхній гурт поблизу крамнички.
  - **The** fellow behind us in the crowd was talking again. (E.Caldwell) – **Той самий** хлопець із натовпу позад нас тепер озвався знову.
3. Як присвійний займенник її, їхні, свій (своя, своє, свої), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію:
  - **The** room was situated over the laundry... – **Його** кімната була/знаходилась над пральнею...
4. Як означальний займенник весь, вся, все/цілий, у цьому реченні артикль виконує ідентифікуючу функцію:
  - He looked up, and it seemed that **the** room was lifting... – Він підвів голову, і йому здалося, що **вся** кімната ходить ходором...
5. Як відносний займенник (яка, яке, які), у цьому реченні артикль виконує функцію індивідуалізації:
  - She did not know **the** actual fire of love. – Вона не знала, **яке то** справжнє полум’я кохання.
6. Як неозначений займенник якийсь (якась, якась), певний), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію:

- For **the** moment the great gulf that separated them then was bridged. – На **якусь** мить через велику безодню, що розділяла їх, був наведений міст.

7. Як визначальний атрибутивний займенник сам, сам собою, інший, інша,), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію:

- But **the** man did not seem to know of the content of the great mind. – Та, очевидно, **сам** бібліотекар нічого не знав про творчість цієї великої голови.

8. Як прикметник або дієприкметником або дієприкметниковим зворотом), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію:

- Martin Eden did not go out to hunt for a job in **the** morning. – Мартін Іден не пішов **наступного** ранку шукати роботи.

9. У багатьох випадках означений артикль може вказувати на тематичне значення іменника (у цьому випадку артикль виконує функцію рема–тематичного маркера), про що зазвичай сигналізує його початкова позиція в реченні:

- **The street lights** were fewer now. (J. Steinbeck) – **Лампів** на вулиці тепер горіло менше.
- **The old man** stared at the open door. (Ibid.) – **Старий** з острахом дивився на прочинені двері.

Рема, новий поняттєвий елемент у висловлюванні, в англійській мові частіше позначається неозначеним артиклем, що визначає іменник у початковій позиції. Однак при перекладі на українську мову рема–тематичний іменник, як було давно помічено, займає кінцеву позицію в

реченні/словосполученні (коли висловлювання є складнопідрядним реченням):

- **A dog** growled in one of the yards as the men went by. – Коли чоловіки проходили повз один з будинків, у його двері загарчав **собака**. (Корунець, 2017: 210-214).

10. Як присвійний займенник (його, її), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію:

- He`d never even seen **the** boy (J.K Rowling). – Він **його** ніколи й не бачив.

11. У літературі зазвичай артикль не перекладається, якщо він не має лексичного навантаження), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію:

- If **the** motorcycle was huge, it was nothing to **the** man sitting astride it (J.K Rowling). – Так, величезний, але й він видавався малесеньким проти чоловіка, що приїхав на ньому.

Дуже часто, неозначений артикль наділений у мовленні/тексті лексичними значеннями, які можуть збігатися зі значеннями різних займенників. Незначений артикль, наділений лексичним значенням, може бути переданий такими способами в українській мові:

1. За допомогою кількісного числівника один (одна, одне), у цьому реченні артикль виконує кількісну функцію:

- He said something about **a** schooner that`s getting ready to go off. – Він тут розповідав щось про **одну** шхуну, яка готується відпливати.

2. У деяких контекстах, однак, неозначений артикль може набувати лексичного значення, яке відповідає або українському кількісному

числівнику один, порядковому числівнику перший або неозначеному займеннику якийсь (якась, якась), у цьому реченні артикль виконує визначальну функцію, у цьому реченні артикль виконує неозначену функцію:

- He had been hugged by **a** complete stranger (J.K Rowling). – Його щойно обіймав **якийсь** незнайомиць.

3. Якщо лексично значущий неозначений артикль стоїть перед іменником під логічним наголосом, він виконує функцію вказівного займенника, який перекладається на українську мову як цей, ця, той, та, те, ті, у цьому реченні артикль виконує класифікаційну функцію:

- After all, they normally pretended she didn't have **a** sister (J.K Rowling). – Зрештою, вони завжди вдавали, ніби **тієї** сестри просто не існує.

4. Як один із присвійних займенників, у цьому реченні артикль виконує класифікаційну функцію:

- When she returned with the grammar, she drew **a chair** near his. (Ibid.) – Коли вона (Рут) повернулася з граматиною, вона присунула **свій** стілець до його стільця.

5. Як заперечний займенник жоден або заперечний артикль ані, у цьому реченні артикль виконує неозначену функцію:

- You were not following **a word**. – Ви не чули **жодного слова/ані слова**.

- This bunch were whispering excitedly, too, and he couldn't see **a** single collecting teen (J.K. Rowling). – Вони збуджено перешіптувались, але Дурслі ні в кого не побачив **жодної** бляшанки для збору грошей.

6. Як відносний прикметник цілий, який є лексичним еквівалентом у наведених нижче реченнях до українського вказівного займенника весь (вся, все), у цьому реченні артикль виконує кількісну функцію:

○ Martin rented a typewriter and spent **a day** mastering the machine. (J. London) – Мартін узяв напрокат друкарську машинку **і цілий (весь)** день вчився друкувати на ній.

7. Більш поширеними в українській мові контекстуальними заміниками лексично значущого неозначеного артикля є різні відносні прикметники, найчастіше вживається прикметник справжній, у цьому реченні артикль виконує класифікаційну функцію:

○ It is sweet to feel that you are really and truly **a woman**. (Ibid.) – Приємно відчувати (себе), що ти є **справжньою жінкою** (Корунець, 2017: 215-219).

З вищезазначеного можна побачити, що у різних мовах категорія детермінації має різні засоби вираження. У підсумку варто зазначити, що найчастіше в українській використовуються різні типи займенників як для вираження категорії детермінації, так і для передачі означеного і неозначеного артикля з англійської мови.

Висновки до Розділу 2

На основі класифікації детермінантів (Волкова, 2009: 90 – 96) можна зробити висновок, що основна функція артикля – це детермінація. В аналітичних мовах (англійська) артикль є головним детермінантом, а в синтетичних мовах (українська) ця функція може бути виражена займенниками, прикметниками та порядком слів у реченні. Проаналізувавши функції детермінантів на попередніх прикладах, можемо дійти такого висновку:

Означений артикль з такою частотою виконує такі функції (с. 18 – 22):

Ідентифікуюча функція: 9.09%

Визначальна функція: 72.73%

Тема-ремагична функція: 9.09%

Функція індивідуалізації: 9.09%

Неозначений артикль з такою частотою виконує такі функції (с. 22 – 24):

Кількісна функція: 28.57%

Класифікаційна функція: 42.86%

Неозначена функція: 28.57%

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Досліджуючи категорії іменника в англійській та українській мовах та порівнюючи категорію детермінації в цих мовах, вдалося досягти мети, яка була сформована. У ході написання роботи було зазначено основні функції детермінантів та було продемонстровано особливості детермінації іменників в англійській та українській мовах на перекладі.

Порівнюючи граматичні категорії двох мов, необхідно зазначити, що в англійській мові наявні лише дві граматичні категорії: категорія числа та детермінації. На противагу, в українській мові є три граматичні категорії: роду, числа та відмінка. Найбільш контроверсійними в англійській мові є категорії відмінка та роду.

Порівняння вживання детермінантів в англійській та українській мовах дало змогу побачити ізоморфні та аломорфні риси.

Проаналізувавши категорію детермінації в англійській та українській мовах, варто зазначити, що вона є переважно аломорфною, проте є деякі спільні риси. Наприклад, використання різних типів займенників для детермінації іменника та тема–рематичне членування речення. Найчастіше детермінантами в англійській мові виступають означений, неозначений чи нульовий артиклі, а в українській – різні типи займенників. Категорія детермінації є важливою для обох мов, адже детермінанти впливають на зміст повідомлення та сприйняття його реципієнтом.

РЕЗЮМЕ

Курсова робота на тему «Проблема детермінації іменника в англійській та українській мовах» присвячена дослідженню іменників, граматичних категорій іменників та детермінантів в англійській та українській мовах.

У першому розділі «Іменник як частина мови у сучасних англійській та українській мовах» розглянуто характеристики іменників в обох мовах та граматичні категорії іменників в англійській та українській мовах.

У другому, практичному розділі «Порівняльний аналіз детермінації іменника в англійській та українській мовах» було співставлено особливості детермінантів та особливості вживання детермінантів в англійській та українській мовах, виявлено аломорфні та ізоморфні риси детермінації іменника у двох порівнюваних мовах. Також у цьому розділі було досліджено функції, які виконують означений та неозначений артиклі у ролі детермінантів. Зробивши підсумки, означений артикль найчастіше виконував визначальну функцію (72.73%), а неозначений артикль найчастіше виконував класифікаційну функцію (42.86%).

Під час дослідження переважно було використано зіставний метод – знаходження спільних та відмінних рис у категоріях іменника в англійській та українській мовах, роблячи акцент на категорії детермінації.

Отже, результати дослідження засвідчують, що категорія детермінації є переважно аломорфною у двох порівнюваних мовах, проте ця категорія є важливою, бо детермінанти виконують такі функції: конкретизуючу, тематичну, генералізуючу та визначальну.

Ключові слова: іменник, детермінант, категорія числа, категорія відмінка, категорія роду.

SUMMARY

The term paper "The Problem of Noun Determination in English and Ukrainian" is devoted to the study of nouns, grammatical categories of nouns and determiners in English and Ukrainian.

The first chapter "The Noun as a Part of Speech in Modern English and Ukrainian" examines the characteristics of nouns in both languages and the grammatical categories of nouns in English and Ukrainian.

The second, practical chapter, "Comparative Analysis of Noun Determination in English and Ukrainian", compares the features of determiners and the peculiarities of determiner usage in English and Ukrainian, identifying allomorphic and isomorphic features of noun determination in the two compared languages. This section also investigates the functions performed by the definite and indefinite articles as determiners. To summarise, the definite article most often performed the definitizing function (72.73%), while the indefinite article most often performed the classifying function (42.86%).

The study mainly used the comparative method – finding common and different features in the categories of the noun in English and Ukrainian, focusing on the category of determination.

Thus, the results of the study show that the category of determination is predominantly allomorphic in the two compared languages, but this category is important, because determiners perform the following functions: concretising, theme-rematic, generalising and defining.

Keywords: noun, determiner, category of number, category of case, category of gender.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко, О. М., & Блажко, М. Б. (2019). *Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі: I ч.* Київ : Грамота, 2019.
2. Богославець, Л. П., Кузьмич, М. О. & Черіпко, С. І. (2007). *Українська мова. Морфологія.: навч. посіб.* К.: НАУ, 2008.
3. Вихованець, І. Р.(1998). *Частини мови в семантико-граматичному аспекті.* Київ : Наукова думка.
4. Горпинич, В. О. (2004). *Морфологія української мови.* Київ: Вид. центр "Академія".
5. Гумовська, І. М., & Служинська, Л. Б. (2015). *Артикль як традиційний засіб вираження детермінації в німецькій та англійській мовах.*
6. Зіневич, О. В. (2022). *Мовні засоби репрезентації предметності в сучасних англійській і українській мовах: морфосинтаксичний аналіз.*
7. Корунець, І. В. (2003). *Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. посіб.* 2-ге вид. ВІННИЦЯ: "НОВА КНИГА".
8. Корунець, І. В. (2017). *Теорія і практика перекладу.: навч. посіб.* 5-ге вид. ВІННИЦЯ: "НОВА КНИГА".
9. Кочерган, М. П. (2001). *Вступ до мовознавства.* Видавничий центр "Академія".
10. Мельник, О. Ю. (2019). *ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КАТЕГОРІЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ. Рецензент, 175.*

- 11.Роулінг, Дж. (2002). *Гаррі Поттер і філософський камінь*. [Гаррі Поттер і філософський камінь — Джоан Роулінг, читати повністю текст твору українською мовою онлайн — сторінка 2 \(ukrlib.com.ua\)](#)
- 12.Роулінг, Дж. (2002). *Гаррі Поттер і в'язень Азкабану*. [Гаррі Поттер і в'язень Азкабану — Джоан Роулінг, читати повністю текст твору українською мовою онлайн \(ukrlib.com.ua\)](#)
13. Сташко, Г. І., & Титова Н. Ю. (2014). *Вживаємо англійську. Навч. посібник*. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014.
- 14.Шиян, Д. О. (2016). Особливості граматичної категорії числа іменників в англійській та українській мовах. *Друкується відповідно до Наказу по університету № 183-Н від 9 вересня 2016 р.*, 316.
- 15.Щербакова, О. Л. (2014). ДО ПИТАННЯ ПРО ПОРІВНЯННЯ КАТЕГОРІЇ ВІДМІНКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ. In *Филология и культурология: проблематика и перспективы развития*. (pp. 106-108).
- 16.R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech & J. Svartvik. (1985). *A comprehensive grammar of the english language*. London and New York: Longman.
- 17.Volkova, L. M. (2009). *Theoretical grammar of English: modern approach*. Київ: Освіта України.
- 18.Rowling, J. K (1997). «*Harry Potter and the Sorcerer's Stone*». [1-Harry-Potter-and-the-Sorcerers-Stone-1.pdf](#)
- 19.Rowling, J. K (1999). «*Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*». [Harry Potter and the Prisoner of Azkaban \(archive.org\)](#)